

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ АНАЛІТИКИ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ: МОДЕЛІ ТА СПОСОБИ ВЗАЄМОДІЇ

MILITARY-POLITICAL COMMUNICATION AND METHODS OF POLITICAL DECISIONS' ANALYSIS: MODELS AND METHODS OF INTERACTION

Ковальов А.В.,

кандидат політичних наук,

речник

Генерального штабу Збройних сил України

Проведено комплексний аналіз передумов оперативної військово-комунікаційної реакції, яка виходить далеко за межі класичного тлумачення військової комунікації та публічної взаємодії інститутів влади та зовнішнього соціально-політичного середовища. З'ясовано, що підготовка політичних рішень у військовій сфері набуває характеру самостійного різновиду інформаційно-аналітичної діяльності багатьох сторін. Окреслено чинники, що перетворюються на пріоритетні напрямки стратегічного планування наслідків військово-політичної комунікації на тривалий період. Особливу увагу приділено врахуванню системою військово-політичної комунікації специфіки розробки та просування прогностичного бачення політичних рішень. Показано, що в рамках процесу військово-політичного комунікування медійна цифрова історія є суттєвим важелем для подальших рішень. Обґрунтовано, що міждисциплінарне бачення процесу ухвалення рішень збагачує військово-політичну комунікацію різними горизонтами сценарних передбачень. Також досліджено спроможність науково-дослідної складової політичних рішень набувати значення для реалізації військово-політичної комунікації внаслідок креативних пропозицій та нестандартного бачення ситуації. У підсумку дослідження встановлено, що врахування позиції всіх задіяних в ухваленні рішень політичних акторів та груп у демократичному суспільстві, а також пріоритетність військових завдань визначають успіх військово-політичної комунікації саме в операційному плані. Розкрито значення іміджевих ефектів, які демонструють єдність та згуртованість суспільства на зовнішній (міжнародній) арені в рамках консолідації акторів ухвалення військово-політичних рішень. Доведено, що військово-політична комунікація виступає самостійною ланкою в середовищі медійних активів політичних лідерів та представницьких інститутів. Встановлено, що інтеграція пріоритетів військово-політичної комунікації до процесів ухвалення політичних рішень є основою для протидії російським пропагандистським наративам, практикам залякування та дезінформації.

Ключові слова: військово-політична комунікація, політичні рішення, компроміс, консолідація, баланс інтересів, координація, узгодження.

A comprehensive analysis of the prerequisites for an operational military communication response has been conducted, which goes far beyond the classical interpretation of military communication and public interaction between government institutions and the external socio-political environment. It has been found that the preparation of political decisions is becoming an independent type of information and analytical activity of many actors. The factors that are becoming priority areas of strategic planning of the consequences of military-political communication for a long period have been outlined. Particular attention is paid to taking into account the specifics of the military-political communication system in developing and promoting a predictive vision of political decisions. It has been shown that within the framework of the military-political communication process, media digital history is an essential lever for further decisions. It has been substantiated that an interdisciplinary vision of the decision-making process enriches military-political communication with different horizons of scenario predictions. The ability of the scientific and research component of political decisions to acquire significance for the implementation of military-political communication as a result of creative proposals and a non-standard vision of the situation was also investigated. As a result of the study, it was established that taking into account the position of all political actors and groups involved in decision-making in a democratic society, as well as the priority of military tasks, determine the success of military-political communication in the operational plan. The importance of image effects that demonstrate the unity and cohesion of society in the external (international) arena within the framework of the consolidation of actors in the adoption of military-political decisions was revealed. It was proven that military-political communication acts as an independent link in the circle of media assets of political leaders and representative institutions. It was established that the integration of military-political communication priorities into the processes of political decision-making is the basis for countering Russian propaganda narratives, practices of intimidation and disinformation.

Key words: political-military communication, political decisions, compromise, consolidation, balance of interests, coordination, agreement.

Постановка проблеми. Алгоритми ухвалення політичних рішень за цифрової доби включають значну інформаційно-аналітичну складову. Підготовка політичних рішень набуває характеру самостійного різновиду інформаційно-аналітичної діяльності багатьох сторін. До них належать

академічні дослідні структури, фабрики думки, публічні експерти та галузеві фахівці. В умовах військових конфліктів час на прийняття політичних рішень зменшується. Також зростає необхідність оперативної комунікаційної реакції, яка виходить далеко за межі класичного тлумачення

військової комунікації та публічної взаємодії інститутів влади та зовнішнього соціально-політичного середовища.

Досвід російсько-української війни довів, що взаємодія центрів прийняття рішень як в представницькій гілці, так і у виконавчих інституціях вимагає специфічних протоколів взаємодії, координації та консолідації заради адекватного ситуативного реагування. Військово-політична комунікація в рамках процесів прийняття рішень з багатьма стеколдерами та бенефіціарами також перетворюються на процес узгоджень та компромісів. Відповідно доречно звернути увагу на параметри ефективності політичних рішень, переважання процедури над змістом та оптимальних шляхів модернізації.

У сучасних умовах також набуває актуальності суб'єктність учасників процесу ухвалення рішень, етапи та функціональні ролі у виробленні кінцевого військово-комунікаційного продукту. Також вагомим елементом військово-політичної комунікації в рамках ухвалення політичних рішень є питання підпорядкованості та відомчих інтересів. Означені аспекти перетворюються на пріоритетні напрямки стратегічного планування наслідків військово-політичної комунікації на тривалий період.

Аналіз публікацій. Низка сучасних українських науковців намагається розкрити особливості співвідношення політичних та військових компонентів у виробленні воєнної політики держави та продукуванні військово-політичних меседжів. Зокрема, Я. Божко розкриває зміни комунікацій довгої війни [1], В. Горник, О. Євмешкіна вивчають складові оборонної політики України в контексті особливостей формування та реалізації воєнної політики [2], В. Дерекко встановлює джерела та еволюцію воєнно-політичних рішень України [3], С. Свешніков та В. Бочарніков ідентифікують сутність і проблеми формування й реалізації воєнної політики [4], О. Семененко, О. Таран, С. Трегубенко, П. Онофрійчук, Р. Пекуляк, І. Мотрунич з'ясовують основні теоретичні аспекти забезпечення оборонної достатності держави [5]. Попри ці досягнення доречно звернутися до сучасних інноваційних практик оцінювання політичних рішень з метою оптимізації процесів військово-політичної комунікації.

Метою статті є встановлення специфіки інтеграції системи військово-політичної комунікації до механізмів ухвалення демократичних політичних рішень. Завданням статті є виявлення інноваційних підходів до аналізу взаємодії військово-політичної комунікації та політичних інтересів

Основний зміст. Сучасні політичні науки намагаються ідентифікувати складові процесу ухвалення політичних рішень не лише в процедурному, але й в результативному аспектах. Ідеться про прогнозування результатів політичної діяль-

ності військово-політичної комунікації. Також система військово-політичної комунікації має враховувати специфіку розробки та просування прогностичного бачення політичних рішень. Як зазначили італійські науковці Д. Падован та Ф. Рігоні, різниця між прогностичним підходом та сценарним підходом стає чіткішою під час аналізу ролі «творців» майбутнього. Прогнозист намагається грати роль пасивного спостерігача майбутніх подій. Але в деяких випадках аналітик може викликати адаптивну реакцію, наприклад, коли прогнозується дощ, і більше людей носять із собою парасольки. Крім того, прогнозист намагається бути максимально об'єктивним, щоб мінімізувати «вагу» особистих уподобань, які можуть вплинути на зміст будь-якого прогнозу. Це поєднання об'єктивного спостерігача та орієнтації без цінностей означає, що прогностичний підхід найкраще підходить для роботи з традиційними політичними та науковими параметрами [9, р. 2].

Сценарний підхід в обґрунтуванні військово-політичних рішень потребує значної експертної кваліфікації в аналізі вхідної інформації. Також важливим є розкриття потенціалу політичної ретроспективи. В рамках процесу військово-політичного комунікування цифрова медійна історія та особисті уподобання «творців» аналітичного продукту є суттєвим чинником для ухвалення політичних рішень. Згідно з Д. Падованом та Ф. Рігоні, метод ретроспективного прогнозування передбачає, що актори, залучені до акту прогнозування, здатні звільнитися від обмежень, що характеризують сьогодення. Це означає, що актори повинні думати про те, яким буде для них найбажаніше «майбутнє», або, радше, розробляти ті сценарії, які є найменш ймовірними, найменш передбачуваними, враховуючи поточну ситуацію. Крім того, розробка майбутніх «можливих» сценаріїв повинна керуватися знанням того, що в реальному майбутньому буде набагато більше факторів, ніж можна або могло б коли-небудь сприйняти чи передбачити в сценарії. Сьогодення, момент «тепер», не може бути точкою, з якої починаються стратегії на майбутнє, радше вони повинні починатися з потенціалу трансформації, який, доки ці дії пропонують творчу новизну, вже існує в діях, що здійснюються тут і зараз. У цьому полягає *правильна діалектика* потенціалу та реалізації прогнозів [9]. Вказане свідчить про варіабельність середовища прогнозування військово-політичних ризиків та впливу людського фактору, які слід враховувати в процесах побудови сценаріїв.

Міждисциплінарне бачення процесу ухвалення рішень збагачує військово-політичну комунікацію різними горизонтами передбачень. Однак, воно також ускладнює обрання оптимальної моделі дій з просування військово-політичних меседжів, вже ухвалених всередині військової структури.

Б. Бешар, М. А. Боде, Л. Лафлам, М. Уїме визначають альтернативу, за якої цілком можливо, що рішення, прийняті в політичній сфері, можна розглядати як «виняткові» особливості, що переплітаються з властивою динамікою політики, відмінною від оригінальних проявів когнітивних функцій вищого порядку в контрольованих лабораторних середовищах. Іншим можливим поясненням може бути те, що корпус політичних рішень запозичує теорії та методи з когнітивної психології, не обов'язково переслідуючи мету стирання кордонів або сприяння накопиченню знань у цій дисципліні. Це може свідчити про те, що політологи, які, можливо, сприяли розвитку цієї галузі в її сучасному вигляді, вагаються подавати свої роботи до журналів з психології, враховуючи, що їхня основна мета – сприяти розвитку знань у політичній науці [6].

Перехресчування (взаємоперетин) різних потоків інформації в сучасних умовах забезпечує повноту картини для ухвалення рішень. Це особливо важливо в умовах військових криз. Науково-дослідна складова політичних рішень набуває значення для реалізації військово-політичної комунікації внаслідок креативних пропозицій та нестандартного бачення ситуації. Дослідники канадського Університету Квебеку Б. Бешар, М. Боде, Л. Лафлам, М. Уїме слушно вказують на істотні методологічні відмінності, які можуть перешкоджати міждисциплінарній співпраці, створюючи труднощі в узгодженні дослідницьких підходів та інтерпретації результатів. У політологічних дослідженнях часто використовуються дані спостережень, які можуть не забезпечувати контрольованих умов, необхідних для отримання остаточних причинно-наслідкових висновків. Навпаки, контрольовані психологічні експерименти іноді можуть не мати актуальності для реального світу, що ризикує зовнішньою та екологічною валідністю. Ефективний збір даних залежить від використання суворих методів та наявності необхідного досвіду [6]. Таким чином, міждисциплінарна взаємодія в рамках розробки оптимальних політичних рішень обіцяє подолати ситуацію невизначеності та досягти необхідного рівня концентрації на цілях військово-політичної комунікації.

Психологічні «налаштування» в рамках кризового прийняття рішень відіграють значну роль та прямим чином впливають на результат. Це також вимагає врахування в контексті планування військово-політичної комунікації. Б. Бешар, М. А. Боде, Л. Лафлам, М. Уїме доречно вказують, що майбутні розробки мають досліджувати механізми низького рівня міждисциплінарної співпраці між дослідниками психології та політології у процесі прийняття політичних рішень. Одним із підходів було б подальше вивчення відмінностей у методологічних стандартах, що керують дослід-

ницькою практикою в двох дисциплінах, щоб визначити, чи існують норми чи стандарти, які є занадто розбіжними [6].

Новітні технології оцінювання інформації також вказують на високі кваліфікаційні вимоги та відповідальність під час підготовки політичних рішень. Попри стандартизацію процедур існує можливість ухвалення рішень на колегіальній основі з урахуванням інтересів та позицій сторін. Технологізація ухвалення військово-політичних рішень – це окремий виклик для військово-політичної комунікації, який, крім стандартизації процедур, вимагає перевірки інформації на всіх етапах. Нідерландські вчені Р. ван Ест та Ф. Бром здійснюють презентацію методу оцінки технологій ухвалення рішень (*TA – technology assessment*) – це аналітична та демократична практика, метою якої є сприяння своєчасному формуванню громадської та політичної думки щодо суспільних аспектів науки та технологій. Практика *TA* постійно розвивається. Вчені описують чотири способи розуміння та виконання *TA*: класична *TA*, партисипативна *TA*, аргументована *TA* та конструктивна *TA*. Ці описи керуються трьома темами: техногенна допомога як аналітична ініціатива, натхнення різними науковими дисциплінами, демократична функція техногенної допомоги та практика техногенної допомоги. Нарешті, що особливо цінно для військово-політичної комунікації, вона описує деякі майбутні виклики техногенної допомоги [11, р. 306].

Регіональні та крос-національні порівняння виявляють різноманітні запити та інтереси в рамках демократичного ухвалення політичних рішень. В умовах демократії та політичного плюралізму військово-політична комунікація центрального рівня має враховувати також специфіку інтересів громад та локальних спільнот у вимірі інституційної спроможності. Почесний професор Університету Упсали (Швеція) Б. Бенгтссон справедливо наголошує на залежності обґрунтування (просування) рішень від особливостей історичного інституціоналізму. Якщо на певному «критичному етапі» розвиток піде в одному напрямку замість іншого, то згодом буде важко досягти можливих альтернатив. На мікро- та макрорівнях були сформульовані залежності від шляху ухвалення рішень, хоча мало хто чітко визначає та уточнює природу критичних моментів або аналізує діючі механізми, наприклад, ефективність, легітимність та значення владних повноважень [7, р. 161]. Зазначене відкриває можливості пояснення конкретних політичних рішень, якими б вузькими вони не були. Це сприяє взаєморозумінню між військовими та цивільними комунікаторами.

Суб'єктне ухвалення політичних рішень та адекватне сприйняття його результатів є одним з аспектів планування успішної військово-політичної кому-

нікації. Усвідомлення інтересів та мотивів індивідуальних та колективних політичних суб'єктів дає змогу військово-політичним комунікаторам формулювати вірні завдання та очікування від учасників демократичного процесу. Американські дослідники Р.Лау та Д.Редлавск вірно зауважують, що політологи рідко розрізняють «судження» та «прийняття рішень». Ці два поняття часто пов'язують, вони є нормативно еквівалентними в тому сенсі, що зазвичай особа, яка ухвалює рішення, повинна обрати альтернативу тоді і тільки тоді, коли вона є кращою за будь-яку іншу. Науковці пропонують загальну основу для вивчення індивідуального прийняття рішень, яка застосовується як до звичайних громадян, так і до політичних еліт [8, р. 150].

Когнітивні чинники прогнозування політичних дій також свідчать про спроможність і кваліфікацію акторів політичного прийняття рішень. Суб'єкти військово-політичної комунікації мають бути інтегрованими до середовища політичних акторів з метою забезпечення ефективності завдань військової організації. Також вони мають усвідомлювати специфіку мислення пересічних громадян. Р.Лау та Д.Редлавск основну увагу доречно приділяють прийняттю рішень звичайними громадянами, зокрема прийняттю рішень виборцями, найпоширенішим і найважливішим політичним рішенням, які приймають люди, що живуть у демократіях. Автори розвивають свою концепцію в рамках перспективи когнітивної психології, де люди розглядаються як «процесори» («обробники») інформації з обмеженою ємністю [8, р. 150]. Це демонструє значну актуальність порогового сприйняття інформації щодо військової реальності учасниками ухвалення рішень.

Низовий рівень ухвалення рішень, тобто рівень конкретних індивідів та груп, розкриває багато особливостей траєкторій ухвалення рішень в контексті врахування специфіки бачення ситуації політичними лідерами та посадовцями. Це також дозволяє суб'єктам військово-політичної комунікації ефективно працювати з психологічними та емоційними «налаштуваннями» профільних експертних та громадських аудиторій. Р.Лау та Д.Редлавск надають огляд перспективи подвійної «психологічної обробки» рішень та більш конкретно звертається до теоретичних підходів до вивчення прийняття рішень людиною. Дослідники приділяють увагу теорії поведінкових рішень – галузі психологічних досліджень, яка пов'язана з когнітивною психологією, але відрізняється від неї, і присвячена точному опису та розумінню судження та прийняття рішень [8, р. 150].

Врахування психологічних, когнітивних та соціокультурних аспектів ухвалення військово-політичних рішень збагачує інформаційно-аналітичне забезпечення військово-політичної комунікації. Поряд з цим, процедурно військові рішення

детермінують військово-політичні повідомлення, акції та кампанії з чіткою прив'язкою до потреб Збройних Сил. Досвід сучасних західних партнерів України демонструє можливості стандартизації (алгоритмізації) цих процесів на рівні впорядкування поведінкових реакцій військових та цивільних. Знаний психолог Університету Массачусетсу Н. Шортленд з колегами Л. Елісон, та Х. Барретт-Пінк пропонують власне розуміння ухвалення рішення під час війни. Зокрема, сучасна військова доктрина зосереджується на процесі прийняття військових рішень (MDMP, Military Decision Making Process) – лінійному процесі визначення, оцінки та вибору найкращого курсу дій, тоді як ширші теоретичні внески зосереджені на основних моделях розпізнавання (RPD Recognition-Primed Decision) ухвалення рішень [10, р. 753]. Означене виразно підкреслює ступінь кризовості (стресозумовленості) ситуації ухвалення військових рішень у порівнянні з політичними.

Етапи ухвалення та виконання військових рішень дозволяють уявити доцільність військово-комунікаційних дій. Стандартизовані моделі, випробовані в армії США та країнах НАТО, дають змогу виявити головне та усунути другорядні процеси і аспекти. Н. Шортленд, Л. Елісон, та Х. Барретт-Пінк стверджують, що модель SAFE-T (Situation Assessment, Plan Formulation, Plan Execution, and Teamwork) щодо ухвалення рішень у критичних інцидентах може прояснити процес прийняття рішень під час військових операцій. Модель SAFE-T стверджує, що ефективно прийняття рішень відбувається за послідовним процесом оцінки ситуації (SA), фаз формулювання плану (F) та виконання плану (E), а також командного навчання (T) [10, р. 754].

Інтегрований досвід ухвалення військово-політичних рішень спрямований на забезпечення стратегічної переваги. Що більш впорядкованими (узгодженими) є військові потреби та політичні інтенції, то більше ефективною є військово-політична комунікація. Перспективне моделювання дозволяє вийти за межі поточних ситуативних політичних міркувань та забезпечити узгодження діяльності із конкретними завданнями досягнення військової переваги. Н. Шортленд, Л. Елісон, та Х. Барретт-Пінк центральним нововведенням моделі SAFE-T, вважають висвітлення різних способів, на основі яких ухвалення рішень може відхилитися від оптимальної стратегії, що призведе до інерції рішень. Вчені обговорюють наслідки використання моделі SAFE-T як основи для вивчення прийняття військових рішень як у лабораторії, так і в польових умовах [10, р. 755]. Звідси розробка процедур ухвалення військово-політичних рішень може здійснюватися на основі аналізу емпіричних даних.

Огляд процесів стандартизації політичних та військових рішень доводить, що в сучасному світі

вчені намагаються оптимізувати завдання та способи інтелектуального забезпечення результату військово-політичної комунікації. Врахування позицій всіх політичних акторів та груп демократичному суспільстві, а також увага до пріоритетності військових завдань визначають успіх військово-політичної комунікації в операційному плані та в плані стратегічних завдань.

Висновки. Таким чином, сучасна військово-політична комунікація інтегрується до технологічної та психологічної «екосистеми» демократичних політичних рішень. Вона виступає одним з багатьох акторів трансляції смислів та повідомлень, які забезпечують підтримку військового керівництва держави у суспільстві. На зовнішній (міжнародній) арені консолідація національних акторів ухвалення політичних рішень створює вигідний іміджевий ефект, який демонструє єдність та згуртованість суспільства.

Досвід сучасної України в період російського повномасштабного вторгнення довів, що синергійне опрацювання завдань військово-політичної комунікації сформувало практику багатосторонньої взаємодії. Інформаційно-аналітичне забез-

печення стратегічних комунікацій, позиція військових лідерів та керівників, а також військової громадськості та волонтерів створили нову реальність генерування інформаційного контенту.

Військово-політична комунікація виступає самостійною ланкою в середовищі медійних активів політичних лідерів та представницьких інститутів. Набуваючи політичної підтримки, військово-політичні інформаційні кампанії та акції набувають більшої ефективності.

В умовах російсько-української війни децентралізація та багатосторонність в ухваленні військово-комунікаційних стратегій стала основою для протидії російським пропагандистським наративам, практикам залякування та дезінформації. Разом з тим, процеси узгодження політичних позицій та різних підходів займають час та подекуди змінюють першочерговий задум військово-політичного комунікування. Означений досвід має бути осмислений в напрямку формування конкретних регламентів взаємодії з чинниками ухвалення рішень. Врахування політичних позицій, а також військово-операційних алгоритмів стануть основою наших подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божко Я. Комунікації довгої війни: час змінюватись. DeepstateUA. URL: <https://deepstateua.com/komunikatsiyi-v-dovghii-viini-chas-zminivatisia/>
2. Горник В. Г., Євмешкіна О. Л. Особливості формування та реалізації воєнної політики як складової оборонної політики України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 1. 150–155.
3. Дерекко В. Воєнно-політичні рішення України: їх джерела та еволюція Політичний менеджмент. 2008. № 1(28). 102–110.
4. Свешніков С. В., Бочарніков В. П. Воєнна політика: сутність і проблеми формування й реалізації. Наука і оборона. 2018. № 1. 23–28.
5. Семененко О., Таран О., Трегубенко С., Онофрійчук П., Пекуляк Р., Мотрунич І. Основні теоретичні аспекти забезпечення оборонної достатності держави з урахуванням стану розвитку її національної економіки. Journal of Scientific Papers «Social Development and Security». 2022. Vol. 12. No. 3. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2024/5.pdf
6. Bécharde B., Bodet M., Laflamme L., Ouimet M. Studying political decision-making as a cognitive process: is it interdisciplinary? A bibliometric analysis systematic review. Frontiers in Political Science. 06 December. 2024. Sec. Political Science Methodologies. Volume 6. URL: <https://doi.org/10.3389/fpos.2024.1305055>
7. Bengtsson B. Path Dependency. Editor(s): Susan J. Smith. International Encyclopedia of Housing and Home. Elsevier. 2012. 161-166.
8. Lau R. R., Redlawski, D. P. Political decision-making. In L. Huddy, D. O. Sears, J. S. Levy, & J. Jerit (Eds.). The Oxford handbook of political psychology (3rd ed.). Oxford University Press. 2023. 150–190.
9. Padovan D., Rignoni F. Future scenarios and political decision making processes: stakeholders faced with the «impossible». 2003. URL: https://www.researchgate.net/publication/267211092_Future_scenarios_and_political_decision_making_processes_stakeholders_faced_with_the_impossible
10. Shortland N., Alison L. & Barrett-Pink Ch. Military (in)decision-making process: a psychological framework to examine decision inertia in military operations. Theoretical Issues in Ergonomics Science. 2018. 752–772.
11. van Est R., Brom F. Technology Assessment, Analytic and Democratic Practice. Editor(s): R. Chadwick. Encyclopedia of Applied Ethics (Second Edition) Academic Press. 2012. 306–320.

Дата першого надходження рукопису до видання: 16.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025